

Neen, want als de jongens het de meisjes lastig maken, dan klagen zij dadelijk aan mijnheer en dan is het uit. Het is wel gebeurd, dat een jongen een meisje haar zakelaar stuk had getrokken, maar hij moest het dadelijk betalen.

†

Handmerk van MANNES SCHEPPINK, die verklaart niet te kunnen schrijven.

W. H. J. ROJAARDS.

J. D. VEEGENS, Voorzitter.

VAN ALPHEN.

N. REELING BROUWER.

O. Q. VAN SWINDEREN.

W. H. J. ROJAARDS, Adj.-secretaris.

Verhoor van Gerrit Wessel Peusken, oud 33 jaar, tapijt-wever aan de Koninklijke Nederlandsche tapijtfabriek te Deventer.

2129. De Voorzitter: Hoe lang is in de fabriek de dagelijksche werktijd?

A. In den druksten tijd van den zomer van 's morgens 6 tot 's avonds 8 uur. 's Winters van 7½ tot 's avonds 7 uur.

2130. V. Welke schafttijden zijn daartusschen?

A. Winter en zomer gelijk van half 9 tot 9, van 12 tot 1, van half 3 tot 5.

2131. V. De dagelijksche werktijd is dus 's zomers 12 uur en 's winters 9½ uur?

A. Ja. De schaften zijn wel eens wat langer. 10 minuten nadat de bel is gegaan, gaat de poort dicht, en wie er dan nog niet is, vervalt in boete.

2132. V. Wordt er wel over den gewonen tijd gewerkt?

A. Dit valt niet veel voor.

2133. V. En 's Zondags?

A. In buitengewone drukte in den zomertijd wordt er 's morgens wel eens een paar uren gewerkt, maar dat is maar heel weinig.

2134. V. Op welke wijze worden de loonen berekend?

A. Er wordt op stuk, per uur en per week gewerkt. Ons werk is elwerk, de spinners worden per pond betaald, de verwers hebben dagloon, de loopers ook.

Ik heb de loonen opgeschreven, omdat ik ze niet allemaal kon onthouden.

Een vlugge wever per jaar f 567.10
Een middelmatig wever " " f 456.52
De minst vlugge wever " " f 403.45.
Er zijn er nog minder, bij schatting een van f 330.—.
Dit laatste weet ik niet secuur, de andere loonen heb ik uit de boekjes.

Ik ben jacquard-wever. Op een andere weverij verdient een tamelijk vlug wever f 458.63. Van de wolspinners is het hoogste loon f 7.25, middelmatig f 6 en laag f 5.50 per week.

De vrouwen krijgen van f 4—f 6. Dat is ook stukwerk. Kinderen van 12 tot 16 jaar krijgen van 90 cent—f 1.70. Van 16 tot 18 jaar krijgen zij f 1.70—2.50. Eenigen verdienen f 3 en f 3.50. Loonen in dagwerk, die per week worden betaald, zijn van f 5 tot f 8; eene daghuur van f 0.10 tot f 0.15 per uur.

Deze opgaven betreffen 1891. Er is nog eene andere soort, de smyrna-wevers, wier loon ik niet ken.

2135. V. Is hieronder alles begrepen, of worden er nog premien toegekend?

A. Neen, wel wordt eens bij extra-werk een fooi gegeven, maar anders niet.

2136. V. Zijt gij ook bekend met het loon van de heibazen?

A. Neen, wel van een baas, die over de wol gesteld is; die krijgt f 12.— per week. Een andere baas krijgt f 0.15 per uur.

2137. V. Is de fabriek oud?

A. Ik herinner mij nog, dat de fabriek, waarin ik werk, gebouwd werd.

2138. V. Hoe is de hoogte der lokalen?

A. Tamelijk voldoende; op sommige punten was wellicht wat meer luent gewenscht.

2139. V. In de zaal van de jacquard-wevers werken alleen mannen?

A. Ja.

2140. V. Het jacquard-weven geschiedt naar patronen, die door de teekenaars op de kaarten worden gemaakt?

A. Ja, wij werken met eene zoogenaande handmachine.

2141. V. Heeft de arbeidswet eene verkorting in den arbeidstijd voor volwassen mannen teweeggebracht?

A. Ik geloof het wel. Nu werken wij tot 7, vroeger tot 8 uur, omdat de jongens, vrouwen en meisjes dan naar huis gaan. Alleen zij, die per week en per dag werken, arbeiden tot 8 uur.

2142. De heer Reeling Brouwer: Ontvangt gij nu hetzelfde loon als vroeger?

A. Neen, iets minder, maar niet naar verhouding van den minderen werktijd. Daarbij komt in aanmerking, dat wij beter op de hoogte zijn van het nieuwe weefsel, dan toen het pas werd ingevoerd.

2143. De Voorzitter: Aan den arceid, dien gij verdient, is weinig of geen gevaar verbonden?

A. In de geheele fabriek zijn geen gevaren. Alleen in de ververij wordt met stoom gewerkt, en ik geloof ook niet, dat daar gevaren zijn.

2144. V. Bestaat er eene goede verhouding tusschen patroon, onderdirecteur, bazen en werklieden?

A. Over het algemeen wel, hoewel de eene patroon wel iets meer bemind is dan de andere.

2145. V. Heerscht er een goede toon in de fabriek? Wordt er niet gevloekt door bazen of arbeiders, wanneer iets verkeerd gaat?

A. Neen, ik ben ten minste nog nooit afgevloekt.

2146. V. Hebben in de lokalen, waar mannelijke en vrouwelijke personen werken, geen wanordelijkheden plaats?

A. Dat zal ik niet ontkennen, maar de patroons letten er streng op. Eens heeft bijv. een jongen het jak van een meisje met stoeien vuil gemaakt: de jongen heeft toen de kosten van wasschen moeten betalen. Ook is het minder goed, dat die meisjes tusschen gehuwde personen in staan, daar dezen wel dingen zeggen, die naar mijn gedachte niet geschikt zijn voor hare ooren; maar zij moeten juist van die gehuwde lieden het werk leeren; daarin is dus moeilijk verandering te brengen.

2147. V. Is het personeel der meisjes over het algemeen nog al knap?

A. Dat schikt wel: het is altijd veel beter dan vroeger.

2148. De heer Reeling Brouwer: Kunnen de seksen niet gescheiden worden?

A. Neen, want er moet bij dat werk mannenkracht gebezigd worden, en ik zou het niet doelmatig vinden; ik vind het beter, dat er een man is, die streng op zulke dingen let, dan eene vrouw.

2149. De Voorzitter: Wanneer worden de loonen uitbetaald?

A. Elke week Donderdagsavonds; dit geschiedt met het oog op de Vrijdagsche markt.

2150. V. Worden wel boeten opgelegd?

A. Ja, bij het te laat komen betaalt men 10 cts. boete, de jongens en meisjes 5 cts.

2151. V. Wordt er ook boete opgelegd voor het leveren van slecht werk?

A. Ja, dit is wel gebeurd; die boete wordt opgelegd naar omstandigheden: een jong wever zal zwaarder boete krijgen voor een fout als een oudere, dit geschiedt met het idee, dat hij in het vervolg beter zal oppassen. Veel valt het niet voor, er wordt nog al goed werk afgeleverd.

2152. V. Waar blijven de boeten?

A. De boeten voor het werk weet ik niet; maar de boeten, die betaald worden door hen, die dronken geweest zijn of spektakel gemaakt hebben — maar dit geschiedt bij uitzondering —, gaan in de ziekenbus, en de boeten voor het te laat komen worden gebruikt om met de Kerst-

dagen eene uitdeeling te doen van wittebrood, spek, meel en worst, en brandstoffen.

2153. V. De boeten voor slecht werk komen zeker in de kas der fabriek?

A. Dat denk ik wel, want dan heeft de fabriek er schade bij.

2154. V. Hoe lang te voren moet het werk worden opgezegd?

A. Daar is geen termijn voor bepaald.

2155. V. Hoe is de ziekenbus van de fabriek ingericht?

A. Wij trekken bij ziekte f 3. Uit die bus wordt ook de uitdeeling met Kerstmis betaald.

2156. V. Wordt daarvoor een zeker deel van het loon ingehouden?

A. Als er niet veel zieken zijn, 25 cts., en als er veel zieken zijn 30 cts.; nu betalen wij 30 cts. per week. Wij rekenen 10 cts. voor ziekengeld en de rest voor het andere.

2157. V. Zijn de werklieden bovendien nog wel in een ander ziekenfonds?

A. Ja, in het stadsziekenfonds.

2158. V. Zijn velen hunner daarvan lid?

A. Die het eenigszins betalen kan, doet het.

2159. V. Is het u bekend, of er wel arbeiders en arbeidsters zijn, die gebruik maken van de spijskokerij?

A. Die zijn er wel; men vindt ze het meest onder de spinners, die f 5.50 à f 6.— verdienen.

2160. V. Dus onder de mannelijke arbeiders?

A. Vrouwen doen het ook wel, maar dan zijn het meest die vrouwen, wier mannen niet op de fabriek werken, maar een ander ambacht uitoefenen, sjouwer zijn of zoo iets.

2161. V. Bij de spijskokerij moeten bons worden afgegeven, die voor 5 cents verkrijgbaar zijn. Bestaat niettemin bij de werklieden het bewustzijn, dat het hier bedeeling geldt?

A. De meer ontwikkelde werkman voelt dit wel, maar van de minder loon trekkende arbeiders moeten velen er wel gebruik van maken, omdat een huishouden van f 5.—, f 6.— of zelfs van f 7.50 niet kan bestaan.

2162. De heer Van Alphen: De spinners zijn de slechtst betaalde arbeiders aan de fabriek?

A. Ja.

2163. V. Is dit een gevolg van eene verkeerde regeling, of is het een minder verstandelijk werk?

A. Het is geen aangenaam werk. Wij hebben er ook al over gesproken, dat de menschen zoo weinig verdienen, maar de heeren hoorden wij zeggen, dat zij eigenlijk goedkooper machines konden gebruiken.

2164. De Voorzitter: Weet gij, of bij het aannemen van jongens of meisjes een getuigschrift wordt verlangd, dat zij behoorlijk onderwijs hebben genoten?

A. Ja, de patroon eischt een briefje van den meester.

2165. V. Wij hebben van de algemeene Deventer werklievenvereniging „Hulp u zelven“, waarvan gij voorzitter zijt, een uitvoerig rapport ontvangen, waarvan wij met belangstelling hebben kennis genomen. Daarin wordt o. a. gezegd, dat fabrieksscholen sedert de laatste arbeidswet hebben opgehouden te bestaan. Wordt daarmee bedoeld op eene fabrieksschool, die vroeger aan de tapijtfabriek verbonden was?

A. Ja. Het speelt mij erg, dat die school werd opgeheven, maar mijnheer kon geen meester meer krijgen. Ik heb van mijn 9e tot mijn 15e jaar op die school gezeten, zonder verder eenig lager onderwijs te genieten, en ik heb er aardig wat geleerd.

2166. V. Hoeveel uren in de week werd er onderwijs gegeven?

A. Elken dag van 7½—8½ 's morgens en van 4—5 uur 's middags. Die 's morgens kwam, ging 's middags niet, en omgekeerd.

2167. De heer Reeling Brouwer: Is het u wel eens opgevallen, dat er veel zieken zijn?

A. Niet buitengewoon. In de laatste 15 jaar is de gezondheidstoestand veel beter, voornamelijk omdat er vroeger koehaar gebruikt werd en tegenwoordig machinaal garen. Dat koehaar gaf veel meer stof. Ik ben op de spinnerij geweest als jongen en het was erg.

2168. V. Gij draagt een bril. Zijn uwe oogen minder geworden van het werk?

A. Neen, ik heb van jongs af aan slechte oogen gehad.

2169. V. Meent gij, dat uw werk inspannend voor de oogen is?

A. Neen, niet bijzonder.

2170. V. Wordt er goed geventileerd?

A. De ramen tochten nog al. Onder het werk kunnen wij ze niet open zetten. Wij doen dit dan, als wij weggaan.

2171. V. Wordt er gestookt?

A. Ja, in bijna alle vertrekken. Alleen niet daar, waar licht brand kan ontstaan.

2172. V. Hoe zijn de privaten ingericht?

A. Er is een privaat voor de mannen en de jongens en een voor de vrouwen en de meisjes.

2173. V. Worden die behoorlijk op tijd gereinigd?

A. Ja, zij worden alle week geschrobd en een paar maal gewit.

2174. V. Hoe gaat het met de reiniging der lokalen?

A. Zij worden eenmaal per jaar gewit en 2-maal per dag gestoft. Tweemaal per jaar worden zij geraagd.

2175. V. Zijn daar lieden voor?

A. Neen, dat doen wij zelf, behalve het witten.

2176. V. Hoe is het drinkwater?

A. Het water uit de fabriekspomp is goed. Ik heb er wel eens eenige opmerkingen over hooren maken, maar deze schenen niet juist te zijn. De smaak is goed. Wanneer ik het water, waarmee ik mij wasch, laat staan, riekt het onaangenaam, doch het water van de fabriek doet dat niet.

2177. De Voorzitter: In uw rapport wordt eenegrief vermeld tegen de aarden-buizenfabriek, n.l. dat voor overwerk minder loon wordt uitgekeerd dan voor gewoon werk. Kunt gij dit nader toelichten?

A. Neen. Overmaat, die ook is opgeroepen, zal u dit beter kunnen uitleggen.

2178. V. Hebt gij nog iets mede te deelen?

A. Ja; gisteravond is mij iets medegedeeld over de wasch- en strijkinrichting, waarvan de heer Bisdom directeur is. Daar moet een drie-en-twintigjarig werkman arbeiden tegen een loon van f 6.50 per week. Hij is aangenomen om te werken van 's morgens 7 tot 's avonds 7 uur. Nu gebeurt het dikwijls, dat hij 's avonds om 11 uur nog moet werken. Gisteren-avond was hij om 9½ uur nog niet thuis. En als hij zou reclameeren, zou het antwoord zijn: „donder maar op.“

G. W. PEUSKEN.

J. D. VEEGENS, Voorzitter.

VAN ALPHEN.

N. REELING BROUWER.

O. Q. VAN SWINDEREN.

W. H. J. ROIJARDS, Adj.-secretaris.